

การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายนิรโทษกรรมของไทย
ระหว่างปี พ.ศ. 2475-2549
Comparative Study of Amnesty Law in Thailand
Duging B.E. 2475-2549

ทวีโชค ไช่มุกด์¹

Taweechok KaiMook²

บทคัดย่อ

การนิรโทษกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเมืองในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2475-2549 มีการตราเป็นกฎหมายทั้งสิ้น 21 ฉบับ ในแต่ละฉบับมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน แต่สิ่งที่เหมือนกันคือการทำผู้เกี่ยวข้องไม่ถูกดำเนินคดี แม้ว่าจะมีการพิพากษาคดีแล้ว กฎหมายนิรโทษกรรมได้กระทำให้การกระทำดังกล่าวเป็นโมฆะซึ่งส่งผลกระทบต่อหลักกฎหมายของประเทศในแง่ที่ลดความน่าเชื่อถือของกฎหมายลง โดยปกติการตรากฎหมายนิรโทษกรรมสามารถตราขึ้นโดยฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร ซึ่งฝ่ายนิติบัญญัติจะตราเป็นพระราชบัญญัติ ส่วนฝ่ายบริหารจะตราเป็นพระราชกำหนด

นอกจากนี้ยังมีการตรากฎหมายนิรโทษกรรมออกมาในรูปแบบอื่น เช่น การตราเป็นกฎหมายมาตราหนึ่งในรัฐธรรมนูญโดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2549 คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (คปค.) ได้ระบุการนิรโทษกรรมไว้ในมาตรา 37 ทำให้เกิดรูปแบบใหม่ในการนิรโทษกรรมเกิดขึ้น ซึ่งแตกต่างจากการตราเป็นกฎหมายพระราชบัญญัติ หรือพระราชกำหนด

¹ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 239 ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200 อีเมลติดต่อ: twc.kaimook@gmail.com

² Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University, 239 Huay Kaew Road, Muang District, Chiang Mai, Thailand, 50200 E-mail: twc.kaimook@gmail.com

กฎหมายนิรโทษกรรมความผิดทางการเมืองของไทยในช่วง 74 ปี สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ 1) การยกเว้นความผิดให้แก่กลุ่มผู้ยึดอำนาจการปกครอง ซึ่งถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติภายหลังการยึดอำนาจการปกครอง 2) การนิรโทษกรรมให้แก่ผู้กระทำความผิดต่อความมั่นคงของรัฐซึ่งเป็นการนิรโทษกรรมโดยอาศัยหลักความกรุณาในวโรกาสสำคัญต่างๆ 3) การนิรโทษกรรมยกเว้นความผิดให้แก่ผู้เข้าร่วมชุมนุมเรียกร้องทางการเมืองซึ่งเป็นการยุติปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองอย่างหนึ่ง การนิรโทษกรรมทางการเมืองทั้ง 3 ประเภทจึงมีแนวคิดพื้นฐานในการสร้างความชอบธรรมที่แตกต่างกันไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนิรโทษกรรมความผิดอันเนื่องมาจากการยึดอำนาจนั้นจะไม่ถูกตั้งคำถามเกี่ยวกับความชอบธรรมใดๆ ถึงแม้จะมีการตรากฎหมายออกมาในรูปแบบใดก็ตาม การนิรโทษกรรมให้แก่ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐนั้นก็เช่นเดียวกันเนื่องจากเกิดขึ้นน้อยครั้งจึงไม่ถูกตั้งคำถาม สำหรับการนิรโทษกรรมให้แก่ผู้ชุมนุมทางการเมืองนั้น เป็นการนิรโทษกรรมที่ถูกตั้งคำถามมากที่สุด อาทิเช่น กรณีการนิรโทษกรรมให้แก่ผู้กระทำความผิดเนื่องในการชุมนุมทางการเมืองระหว่างวันที่ 17 - 21 พฤษภาคม 2535 เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป กฎหมายนิรโทษกรรมจึงเป็นวิธีการจัดการกับปัญหาทางการเมืองมากกว่าเป็นกฎหมายที่มุ่งให้มีผลบังคับใช้ในลักษณะทั่วไป เนื่องจากเป็นกฎหมายที่มีผลในการสร้างสภาวะยกเว้นให้กับหลักกฎหมายเดิมซึ่งบังคับใช้อยู่ กฎหมายนิรโทษกรรมจึงเป็นรูปแบบหนึ่งในการแก้ไขปัญหาทางการเมือง และสร้างความชอบธรรมซึ่งทำให้ความผิดที่กระทำได้ถูกยกเว้น ทั้งนี้เพื่อให้การบริหารประเทศดำเนินต่อไป อย่างไรก็ตามการนิรโทษกรรมความผิดทางการเมืองนั้นไม่ได้มีหลักประกันใดๆ ที่จะรับประกันได้ว่าผู้ที่ได้รับการนิรโทษกรรมแล้วจะไม่กระทำความผิดในลักษณะเดิมซ้ำอีก

คำสำคัญ: นิรโทษกรรม, องค์อธิปัตย์

Abstract

The study results showed that there were 21 amnesty laws passed in Thailand during B.E. 2475-2549. While each of them served different purposes, they had shared one common idea: to retroactively exempt a select group of people from judged criminal liability, or to make their crimes committed become null and void, which eventually as a result, has reduced credibility of national laws. Usually amnesty law can be drafted by both the legislative branch, enacts acts, and the executive branch, enact royal enactments, of the Thai government.

The amnesty is also possible to be enacted as a specific section in the constitution. For instance, in B.E. 2549 the Council for Democratic Reform under Constitutional Monarchy: CDRM included amnesty into section 37 of Thailand constitution. This had created a new form of amnesty that is neither an act or a royal enactment.

Amnesty laws during 74 years of Thai Democracy in the past can be divided into three categories as the following. 1) Amnesty for those who seized power. This kind of amnesty always happened after seizure of power. 2) Amnesty for offenders to stability of the state. This amnesty often be granted on the occasion of great national events or in special cases. 3) Amnesty for political demonstrators which often be used for a purpose of ending violent political conflicts. Because the three types of political amnesty were used for different purposes, they did not have the same political legitimacy. Usually amnesty for seizure of power and for offenders to stability of the state will never been questioned by the people about their legitimacy, regardless of their types of legislation. Especially amnesty for the offenders which are rarely seen. On the other hand, amnesty for political demonstrators were the most type that was questioned its political legitimacy, for instance, amnesty for political demonstrators during May 17 – 21, B.E. 2535.

In summary, amnesty law is more a way for dealing with specific political issues than an actual legislation for general enforcement. Political amnesty offers an exception to normal parameters of the usual rule of law. It has customarily been used as a political tool to create political legitimacy for crimes committed, and to create resolution and reunion for the country to be able to move on. However, there is no guarantee that those who are granted amnesty will not commit the same crime again if their penalties are suspended.

Keywords: Amnesty, Sovereign

1. บทนำ

การนิโทษกรรมเป็นกฎหมายที่มีผลกระทบต่อระบบกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะการลงโทษผู้กระทำความผิด ซึ่งกฎหมายนิโทษกรรมเป็นกฎหมายที่ประกาศใช้ในภายหลังเมื่อได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น และเป็นกฎหมายที่มีผลย้อนหลังไปในช่วงเวลาที่มีการกระทำความผิด ทำให้ผู้กระทำความผิดพ้นจากความผิด และถือว่าไม่เคยได้กระทำความผิดมาก่อน หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นการลืม หรือการยกโทษให้ในความผิดที่ได้กระทำไปแล้ว การนิโทษกรรม (amnesty) นั้น ปรากฏขึ้นครั้งแรกเมื่อปี 403 ก่อนคริสตกาล โดย Thrasybulus ภายหลังจากการขับไล่พวกทyrants (The Tyrants) ออกจากกรุงเอเธนส์ (สมบัติคุณธร, 2556, น. 1) โดยอำนาจเหล่านี้จะรวมอยู่ที่องค์อธิปัตย์ของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นกษัตริย์หรือประธานาธิบดีซึ่งอาศัยอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติหรืออำนาจของฝ่ายบริหารเป็นผู้ตรากฎหมายเพื่อยกเว้นความผิด ความรับผิดชอบและโทษซึ่งแตกต่างกันตามยุคสมัย

ในประเทศฝรั่งเศสได้มีการนิโทษกรรมหลายครั้งเนื่องจากการเกิดสงครามกลางเมือง (civil strife) โดยการนิโทษกรรมครั้งแรกนั้น ได้แก่ Lettres de remission generale และต่อจากนั้นก็มีการนิโทษกรรมอีกเป็นระยะๆ สหราชอาณาจักรอังกฤษก็ได้มีการนิโทษกรรมให้แก่ผู้กระทำความผิดอาญา เช่น การนิโทษกรรมภายหลังสงครามกลางเมืองใน พ.ศ. 2194 ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการประกาศนิโทษกรรมครั้งสำคัญภายหลังเหตุการณ์สงครามกลางเมืองโดยประธานาธิบดีลินคอล์น (Abraham Lincoln) เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2406 และหลังการเกิดสงครามกลางเมืองในสมัยประธานาธิบดี Andrew Johnson คือ ในระหว่าง พ.ศ. 2408 ถึง พ.ศ. 2411 เป็นต้น

กฎหมายนิรโทษกรรมของไทยนั้นเกิดขึ้นครั้งแรก เมื่อ วันที่ 26 มิถุนายน ปีพุทธศักราช 2475 ภายหลังจากคณะราษฎร ซึ่งนำโดยนายปรีดี พนมยงค์ และพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน) ได้ทำการ “ปฏิวัติ” (Revolution) ระบอบการปกครองของประเทศไทย (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2551, น. 23-25) เพื่อลบล้างการกระทำผิดกฎหมายให้แก่คณะราษฎรผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ภายหลังจากการปฏิวัติ 2 วัน ด้วยวิธีการตราเป็น “พระราชกำหนดนิรโทษกรรมในคราวเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน พ.ศ. 2475” และเป็นการแยกการนิรโทษกรรมออกจากการอภัยโทษอย่างชัดเจน เนื่องจากการได้มีการตรา “พระราชกำหนดนิรโทษกรรมในคราวเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน พุทธศักราช 2475” และ “พระราชกำหนดพระราชทานอภัยโทษ พุทธศักราช 2475” แยกออกจากกันเป็นคนละฉบับ ซึ่งแต่เดิมในสมัยการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น การให้ความกรุณาแก่ผู้กระทำความผิด ซึ่งรวมถึงการนิรโทษกรรมและการอภัยโทษเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์จึงไม่ได้มีการแบ่งแยกสิ่งเหล่านี้ออกจากกัน (สุรพล คงลาภ, 2536, น. 419)

หลังจากได้เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองประเทศไทยได้เผชิญกับความขัดแย้งทางการเมืองมาโดยตลอด เห็นได้จากการกระทำรัฐประหารถึงสองครั้งในปีถัดมาโดยครั้งแรกเป็นการล้มล้างอำนาจนายกรัฐมนตรีคนแรกนั้น คือพระยามโนปกรณนิติธาดาซึ่งเป็นผู้ที่คณะราษฎรได้เชิญให้มารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและคณะราษฎรอีกเช่นกันที่กระทำการรัฐประหารในครั้งนั้น พร้อมกับการเกิดขึ้นของพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมที่มีชื่อว่า “พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมในการจัดการให้คณะรัฐมนตรีลาออกเพื่อให้มีการเปิดสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2476” ส่วนอีกครั้งหนึ่งเป็นการพยายามกระทำการรัฐประหาร ซึ่งได้ก่อให้เกิดความรุนแรงจนลุกลามกลายเป็นสงครามกลางเมืองขึ้น เรียกว่า “กบฏบวรเดช” นำโดยพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบวรเดช ทำให้คนไทยจำนวนไม่น้อยเสียชีวิตในสงครามกลางเมืองครั้งนั้นและอีกหลายร้อยคนถูกขังในคุก แต่การกระทำผิดจากเหตุการณ์ครั้งนั้นก็ได้รับการนิรโทษกรรม ในปี พุทธศักราช 2488 โดยตราเป็น “พระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำความผิดฐานกบฏและจลาจลพุทธศักราช 2488” ด้วยเหตุผลที่ว่า “เพื่อเป็นการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยแห่งประเทศไทยให้เจริญวัฒนาถาวรยิ่งขึ้น” (พระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำความผิดฐานกบฏและจลาจลพุทธศักราช 2488, 2488, น. 1) ถือได้ว่าเป็นการลบล้างความผิดให้แก่ผู้กระทำความผิดโดยแม้ผู้กระทำความผิดจะถูกฟ้องหรือได้รับโทษตามคำพิพากษาแล้วหรือไม่ รวมถึงผู้กระทำความผิดที่กำลังจะหลบหนี ทำให้ผู้กระทำความผิดเหล่านั้นได้พ้นจากความผิดทั้งสิ้น

เมื่อพิจารณาจากกฎหมายนิรโทษกรรมความผิดทางการเมืองของไทยที่ได้ประกาศใช้บังคับมาแล้วตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2475 จนถึงปีพุทธศักราช 2549 มีการนิรโทษกรรมต่อเนื่องมาทั้งสิ้น 21 ฉบับ โดยสามารถแบ่งเป็นกรณีที่มีการทำการปฏิวัติหรือรัฐประหาร 11 ฉบับ และกรณีที่การก่อกบฏ ก่อจลาจล ชุมนุมประท้วงขับไล่รัฐบาล 10 ฉบับ (ไชยรัตน์ ปาวะกะนันท์, 2553, น. 98-104) ซึ่งถือว่าเป็นจำนวนมาก เนื่องจากกฎหมายนิรโทษกรรมเป็นข้อยกเว้นหลักกฎหมายทั่วไปและหากมีการใช้บ่อยครั้งจะทำให้ประชาชนขาดความเชื่อถือในระบบกฎหมาย (สุรพล คงลาภ, 2536, น. 427) ตามตารางที่ 1.1 บทความนี้จึงเป็นการทบทวนเหตุการณ์การนิรโทษกรรมที่ผ่านมาในอดีต เพื่อให้ทราบถึงประวัติความเป็นมา

2. รูปแบบวิธีการตรากฎหมายในการนิรโทษกรรม

การตรากฎหมายนิรโทษกรรมสามารถตราขึ้นโดยฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร การตรากฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติจะกระทำในรูปของพระราชบัญญัติ ส่วนฝ่ายบริหารนั้นสามารถตรากฎหมายออกมาอยู่ในรูปของพระราชกำหนด ในกรณีเมื่อมีความจำเป็นจะต้องออกกฎหมายเพื่อบริหารบ้านเมืองเป็นการเร่งด่วนตามที่รัฐธรรมนูญที่บังคับใช้เวลานั้นได้กำหนดให้อำนาจไว้ ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีผลสามารถบังคับใช้ได้ก่อนเหมือนกับการตรากฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ ส่วนในกรณีนอกเหนือจากการตรากฎหมายนิรโทษกรรมเป็นพระราชบัญญัติกับพระราชกำหนดแล้ว ได้มีการตรากฎหมายนิรโทษกรรมออกมาในรูปแบบของกฎหมายมาตราหนึ่งในรัฐธรรมนูญ ปีพุทธศักราช 2549 โดย คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (คปค.) ได้เขียนไว้ในมาตรา 37 ของร่างรัฐธรรมนูญ ปีพุทธศักราช 2549 โดยผ่านวิธีการลงประชามติจากประชาชน (เป็นการรับร่างรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ) สามารถกระทำได้ภายหลังจากที่มีการยึดอำนาจการปกครองประเทศ เนื่องจากการปกครองประเทศในเวลานั้นยังไม่มีรัฐธรรมนูญบังคับใช้ จึงเป็นการอาศัยโอกาสในการตราร่างรัฐธรรมนูญทำการนิรโทษกรรมเพื่อให้มีผลบังคับใช้ต่อไป

การนิรโทษกรรมในประเทศไทยตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2475-2549 จำนวนทั้ง 21 ครั้ง ได้ใช้วิธีการตรากฎหมายออกมาเพื่อให้มีผลบังคับใช้โดยสามารถแบ่งเป็นการตรากฎหมายพระราชบัญญัติ จำนวน 16 ครั้ง ตราพระราชกำหนด จำนวน 4 ครั้ง และออกเป็นกฎหมายรัฐธรรมนูญ 1 ครั้ง ซึ่งลำดับศักดิ์ทางกฎหมายเหล่านี้มีผลทั้งทางด้านกระบวนการยุติธรรมทางกฎหมาย ทั้งทางด้านการบังคับใช้และการตรวจสอบ เนื่องจากการนิรโทษกรรมเป็นกฎหมายที่มี

ผลกระทบในการเป็นกฎหมายยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายอื่น ลำดับศักดิ์ของกฎหมาย และ กระบวนการตรากฎหมายจึงมีความสำคัญ

กฎหมายในการนิรโทษกรรมอยู่ในรูปแบบของพระราชบัญญัติเป็นส่วนใหญ่จะมีการตราเป็นพระราชกำหนดเพียงแค่ 4 ฉบับเท่านั้น ได้แก่ พระราชกำหนดนิรโทษกรรมในคราวเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน พุทธศักราช 2475 ฉบับที่สอง ได้แก่ พระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำความผิดฐานกบฏ และจลาจล พุทธศักราช 2488 ฉบับที่สามได้แก่ พระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้ก่อความไม่สงบเพื่อยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน ระหว่างวันที่ 31 มีนาคม ถึงวันที่ 3 เมษายน พ.ศ.2524 และฉบับที่สี่ได้แก่ พระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำความผิดเนื่องในการชุมนุมกันระหว่างเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2535 ซึ่งพระราชกำหนดฉบับนี้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนหนึ่งเห็นว่าขัดกับรัฐธรรมนูญปีพุทธศักราช 2535 มาตรา 172 และได้ส่งไปให้ตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัย แต่ตุลาการรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยผลปรากฏว่า “ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ”

การนิรโทษกรรมโดยการตราไว้ในรัฐธรรมนูญนั้นเป็นการอาศัยโอกาสจากเหตุการณ์การยึดอำนาจการปกครอง เนื่องจากการยึดอำนาจการปกครองนั้นเป็นการฉีกรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการกำหนดกฎเกณฑ์กติกาในการปกครองประเทศเมื่อมีการฉีกกฎเกณฑ์กติกาในการปกครองประเทศแล้วก็ต้องมีการสร้างกฎเกณฑ์ใหม่ขึ้นมาเพื่อใช้บังคับแทนกฎเกณฑ์กติกาเดิมที่ถูกยกเลิกไป คณะผู้กระทำการยึดอำนาจจึงได้อาศัยช่วงเวลาของการร่างรัฐธรรมนูญนี้ในการนิรโทษกรรมความผิดในการยึดอำนาจของคณะตนซึ่งในประเทศไทยตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2475-2549 ได้เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียวคือการยึดอำนาจการปกครองเมื่อ วันที่ 19 กันยายน พุทธศักราช 2549 คณะผู้ทำการยึดอำนาจหรือที่ชื่อว่า “คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (คปค.)” ได้นิรโทษกรรมความผิดในการยึดอำนาจการปกครองของกลุ่มตนโดยการตราอยู่ใน มาตรา 37 ของร่างรัฐธรรมนูญปี 2549 การกระทำดังกล่าวได้ส่งผลกระทบอย่างมากต่อการบังคับใช้เนื่องจากรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด กฎหมายใดจะขัดกับรัฐธรรมนูญไม่ได้ส่งผลให้การนิรโทษกรรมการกระทำความผิดอันเนื่องมาจากการยึดอำนาจการปกครองครั้งนี้พ้นจากการตรวจสอบโดยสิ้นเชิง

ตารางที่ 1.1 กฎหมายนิโทษกรรมความผิดทางการเมืองของไทยตั้งแต่ปี พุทธศักราช 2475-2549

ครั้งที่	กฎหมายนิโทษกรรม	เหตุผลตามที่ประกาศอย่างเป็นทางการ	ผู้รับสนองพระราชองค์การ	ผู้ได้รับการนิโทษกรรม
1	พระราชกำหนดนิโทษกรรมในคราวเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน พุทธศักราช 2475	การที่คณะราษฎรคณะหนึ่งมีความปรารถนาอันแรงกล้าในอันที่จะแก้ไขจัดความเสื่อมโทรมบางประการของรัฐบาลสยามและชาติไทยให้หายไป แล้วจะพากันจรรโลงสยามรัฐและชาติไทยให้เจริญรุ่งเรืองวัฒนาถาวรมั่นคงเท่าเทียมกับชาติและประเทศอื่นต่อไป		คณะราษฎร (ผู้กระทำการยึดอำนาจการปกครอง)
2	พระราชบัญญัตินิโทษกรรมในการจัดการให้คณะรัฐมนตรีลาออกเพื่อให้มีการเปิดสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2476	มีความจำเป็นในอันจะแก้ไขเหตุการณ์ที่ทำให้เสื่อมทรามความศักดิ์สิทธิ์แห่งรัฐธรรมนูญ เป็นเหตุให้กระทบกระเทือนต่อความปลอดภัยแห่งชาติบ้านเมืองเนื่องจากคณะรัฐมนตรีไม่บริหารราชการแผ่นดินตามหน้าที่	นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา	คณะราษฎร (ผู้กระทำการยึดอำนาจการปกครอง)
3	พระราชกำหนดนิโทษกรรมแก่ผู้กระทำความผิดฐานกบฏ และจลาจล พุทธศักราช 2488	เพื่อเป็นการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยแห่งประเทศไทย	ควงอภัยวงศ์	ผู้กระทำความผิดฐานกบฏและจลาจล เช่น กบฏบวรเดช, กบฏนายสิบ เป็นต้น (ได้รับพิจารณาพิพากษาโดยศาลพิเศษ)
4	พระราชบัญญัตินิโทษกรรมแก่ผู้กระทำการรัฐประหาร พ.ศ.2490	การเมืองภายในประเทศผันแปรประเทศชาติได้ประสบวิกฤตการณ์อย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน เศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของประชาชนราษฎรได้รับความกระทบกระเทือนและทรุดโทรมลงอย่างหนัก หากมิได้มีการแก้ไขสถานการณ์ให้ทันทั่วทั้งที่แล้วประเทศชาติจะเสื่อมโทรมเป็นลำดับอันจะนำมาซึ่งความหายนะ	ควงอภัยวงศ์	คณะรัฐประหาร ของ พลโทผิน ชุณหะวัณ

ครั้งที่	กฎหมายนิรโทษกรรม	เหตุผลตามที่ประกาศอย่างเป็นทางการ	ผู้รับสนองพระราชองค์การ	ผู้ได้รับการนิรโทษกรรม
5	พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ที่ได้นำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 กลับมาใช้ พ.ศ.2494	คอมมิวนิสต์ได้คุกคามเข้ามา มีอิทธิพลแทรกซึมคณะรัฐมนตรีและรัฐสภา แม้รัฐบาลจะได้พยายามสักเพียงใดก็ไม่สามารถแก้ไขภัยคอมมิวนิสต์ได้ และทั้งไม่สามารถปราบปรามการทุจริตที่เรียกว่าคอร์รัปชันดังที่มุ่งหมายไว้	จอมพล ป.พิบูลสงคราม	คณะรัฐประหาร (กระทำการยึดอำนาจการปกครองตนเอง)
6	พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ. 2499	พระพุทธศาสนาได้เจริญยั่งยืนมาครบ 25 ศตวรรษ	จอมพล ป.พิบูลสงคราม	-ผู้ที่ได้กระทำความผิดฐานกบฏจลาจล ,ความผิดอันเกี่ยวเนื่องจากการกระทำการป้องกัน ระวังหรือปราบปรามการกบฏหรือจลาจล ก่อนวันที่ 8 พ.ย 2499
7	พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการยึดอำนาจการบริหารราชการแผ่นดิน เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ.2500	ขจัดความเสื่อมโทรมในการบริหารราชการแผ่นดิน และการใช้อำนาจอันไม่เป็นธรรมซึ่งก่อให้เกิดความเดือดร้อนและหวาดกลัวแก่ประชาชนโดยทั่วไป	พจน์ สารสิน	คณะของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ผู้กระทำการยึดอำนาจการบริหารราชการแผ่นดินเมื่อวันที่ 10 กันยายนพ.ศ.2500
8	พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการปฏิวัติ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501	ปรารถนาที่จะให้ประเทศไทยได้มีรัฐธรรมนูญ การปกครองราชอาณาจักรที่เหมาะสม เพื่อกำจัดการกระทำอันเป็นกลวิธีของคอมมิวนิสต์ซึ่งมุ่งยึดครองประเทศไทยอันเป็นภัยร้ายแรงยิ่ง และที่จะปฏิวัติกิจการอันไม่เหมาะสมเสียใหม่เพื่อให้บังเกิดความผาสุกแก่ประชาชนชาวไทยและความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ	พลเอก ถนอม กิตติขจร	ผู้ได้กระทำการปฏิวัติ (กระทำการยึดอำนาจตนเอง)
9	พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการปฏิวัติ เมื่อวันที่ 17	แก้ไขสถานการณ์ซึ่งเป็นภัยอันตรายต่อประเทศไทย สถาบันพระมหากษัตริย์และประชาชน	จอมพล ถนอม กิตติขจร	จอมพลถนอม กิตติขจร ผู้กระทำเนื่องในการปฏิวัติเมื่อวันที่ 17

ครั้งที่	กฎหมายนิรโทษกรรม	เหตุผลตามที่ประกาศอย่างเป็นทางการ	ผู้รับสนองพระราชองค์การ	ผู้ได้รับการนิรโทษกรรม
	พฤตจิกายน พ.ศ.2514 พ.ศ.2515	และกำหนดกลไกการปกครองที่เหมาะสมแก่สภาพของประเทศพื้นฐานทางเศรษฐกิจและจิตใจของประชาชน เพื่อให้บังเกิดความผาสุกแก่ประชาชนชาวไทย และความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ		พฤตจิกายน พ.ศ.2514 (ยึดอำนาจตนเอง)
10	พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชน ซึ่งกระทำความผิด เกี่ยวเนื่องกับการเดินขบวนเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2516	การกระทำนั้นได้กระทำไปโดยปรารถนาจะให้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขให้รวดเร็วยิ่งขึ้น	สัญญาธรรมศักดิ์	นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชน ที่เกี่ยวเนื่องกับการเดินขบวน เมื่อวันที่ 13 ต.ค. พ.ศ. 2516 และได้กระทำในระหว่าง วันที่ 8 ต.ค. พ.ศ. 2516 ถึงวันที่ 15 ต.ค. พ.ศ. 2516
11	พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการยึดอำนาจการปกครองประเทศ เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 พ.ศ. 2519	คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินได้กระทำด้วยความปรารถนาที่จะแก้ไขสถานการณ์ซึ่งเป็นภัยอันตรายต่อประเทศชาติ สถาบันพระมหากษัตริย์และประชาชน และกำหนดรูปแบบการปกครองที่เหมาะสมแก่สภาพของประเทศพื้นฐานทางเศรษฐกิจและจิตใจของประชาชนเพื่อให้เกิดความผาสุกแก่ประชาชนชาวไทยและความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ	ธานินทร์ กรัยวิเชียร	คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินของพลเรือเอก สงัด ชลออยู่ (ผู้ยึดอำนาจการปกครอง)
12	พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2520	ได้กระทำด้วยความปรารถนาที่จะให้การบริหารประเทศเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ แก้ปัญหาของประเทศได้ทันทั่วทั้งที่ เร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนเสริมสร้างความสามัคคีของชนในชาติ ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และฟื้นฟูความสัมพันธ์กับนานา	พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์	กลุ่มของพลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ผู้กระทำการยึดอำนาจ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2520 (กระทำการยึดอำนาจการปกครอง)

ครั้งที่	กฎหมายนิรโทษกรรม	เหตุผลตามที่ประกาศอย่างเป็นทางการ	ผู้รับสนองพระราชองค์การ	ผู้ได้รับการนิรโทษกรรม
		ประเทศ เพื่อให้เกิดความมั่นคงทั้งภายในและภายนอกราชอาณาจักร และบังเกิดความผาสุกแก่ประชาชนชาวไทยและความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ		
13	พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการอันเป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร ระหว่างวันที่ 25 และวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ.2520 พ.ศ. 2520	เนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระชนมพรรษาเจริญวัฒนามาครบ 50 พรรษา บริบูรณ์ ในวันที่ 5 ธ.ค. พ.ศ. 2520 ซึ่งนับเป็นอภิลักขิตสมัยที่สำคัญและประกอบกับรัฐบาลมีนโยบายและเจตนางานที่จะฉะฉานกำลังสร้างสรรค์ความสามัคคีของชนในชาติ	พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์	ผู้ที่กระทำการอันเป็นกลุ่มกบฏที่ร่วมกับพลเอกฉัตร ชิริยุศิริ ซึ่งได้กระทำการระหว่างวันที่ 25 และวันที่ 26 มี.ค. พ.ศ. 2520
14	พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องในการชุมนุมในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระหว่างวันที่ 4 ถึงวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 พ.ศ. 2521	การพิจารณาคดีเนื่องในการชุมนุมในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระหว่างวันที่ 4 ถึงวันที่ 6 ต.ค. 2519 นั้น ได้ล่วงเลยมานานพอสมควรแล้วและมีท่าทีว่าจะยืดเยื้อต่อไปอีกนาน ถ้าจะดำเนินคดีต่อไปจนเสร็จสิ้นก็จะทำให้จำเลยต้องเสียอนาคตในทางการศึกษาและการประกอบอาชีพยิ่งขึ้น การกระทำอันเป็นความผิดทั้งหลายทั้งปวงเกิดขึ้นเนื่องจากความไม่เข้าใจในสถานการณ์ที่แท้จริงเพราะเหตุแห่งความเยาว์วัยและขาดประสบการณ์ของผู้กระทำความผิด ประกอบกับรัฐบาลนี้มีความประสงค์ให้เกิดความสามัคคีในระหว่างชนในชาติ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดทั้งผู้ที่กำลังถูกดำเนินคดีอยู่และผู้ที่	พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์	ผู้กระทำการเกี่ยวกับการชุมนุมในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระหว่างวันที่ 4 ถึงวันที่ 6 ตุลาคม 2519

ครั้งที่	กฎหมายนิรโทษกรรม	เหตุผลตามที่ประกาศอย่างเป็นทางการ	ผู้รับสนองพระราชองค์การ	ผู้ได้รับการนิรโทษกรรม
		หลบหนีไปได้ประพฤติปฏิบัติตนในทางที่ถูกที่ควรและกลับมาช่วยกันทำคุณประโยชน์และช่วยกันจรรโลงประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป		
15	พระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้ก่อความไม่สงบเพื่อยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน ระหว่างวันที่ 31 มีนาคม ถึงวันที่ 3 เมษายน พ.ศ.2524 พ.ศ.2524	เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของราษฎรและทรัพย์สินของทางราชการและเกิดความไม่ปลอดภัยแก่ประเทศชาติและราชบัลลังก์ได้รัฐบาลจึงได้ประกาศให้ผู้ก่อความไม่สงบวางอาวุธเพื่อจะไม่เอาความผิดซึ่งปรากฏว่าผู้ก่อความไม่สงบได้เชื่อฟังและปฏิบัติตาม ทำให้สถานการณ์กลับคืนสู่ภาวะปกติในเวลาอันรวดเร็ว	พลเอกเปรม ติณสูลานนท์	กบฏยังเติร์ก หรือกบฏเมษาฮาวาย(เฉพาะผู้ที่ได้ไปรายงานตัวต่อกองอำนวยการร่วมรักษาความสงบแห่งชาติ)
16	พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้ก่อความไม่สงบเพื่อยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน ระหว่างวันที่ 31 มีนาคม ถึงวันที่ 3 เมษายน พ.ศ.2524	เพื่อให้เกิดความสามัคคีของชนในชาติยิ่งขึ้น และเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามข้อเสนอแนะของรัฐสภาที่ได้เสนอแนะไว้ในคราวพิจารณาอนุมัติพระราชกำหนดดังกล่าว		กบฏยังเติร์ก หรือกบฏเมษาฮาวาย (เพิ่มบุคคลที่ไม่ได้ไปรายงานตัวต่อกองอำนวยการร่วมรักษาความสงบแห่งชาติ)
17	พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ก่อความไม่สงบเพื่อยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน ระหว่างวันที่ 8 และวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2528 พ.ศ.2531	เนื่องในวโรกาสพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษกสมโภชสิริราชสมบัติในมหามงคลสมัยที่ทรงปกครองแผ่นดินยาวนานกว่าพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ ในวันที่ 2 ก.ค. พ.ศ.2531 นับเป็นโอกาสสำคัญ ประกอบกับรัฐบาลมีนโยบายและเจตนารมณ์ที่จะฉีกกำลังสร้างสรรค์ความสามัคคีของชนในชาติ	พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ	กบฏ 9 กันยา อันนำโดย พลเอก เสริม ณ นคร

ครั้งที่	กฎหมายนิรโทษกรรม	เหตุผลตามที่ประกาศอย่างเป็นทางการ	ผู้รับสนองพระราชองค์การ	ผู้ได้รับการนิรโทษกรรม
18	พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการอันเป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร ตามประมวลกฎหมายอาญา และความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันกระทำความผิดเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2532	เนื่องในวโรกาสพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษกสมโภชสิริราชสมบัติในมหามงคลสมัยที่ทรงปกครองแผ่นดินยาวนานกว่าพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ ในวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2531 นับเป็นโอกาสสำคัญ ประกอบกับรัฐบาลมีนโยบายและเจตนารมณ์ที่จะผนึกกำลังสร้างสรรค์ความสามัคคีของชนในชาติ	พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ	ผู้กระทำการอันเป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร ตามประมวลกฎหมายอาญา และความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันกระทำความผิดเป็นคอมมิวนิสต์
19	พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการยึดและควบคุมอำนาจการปกครองแผ่นดิน เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 พ.ศ. 2534	คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติได้กระทำเพื่อที่จะแก้ไขสถานการณ์ซึ่งเป็นภัยอันตรายต่อประเทศชาติ สถาบันพระมหากษัตริย์ และประชาชน เพื่อให้เกิดความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร ความเป็นธรรมในการปกครองประเทศ ความสามัคคีของชนในชาติ ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความผาสุกของประชาชนชาวไทย และความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ	อานันท์ ปันยารชุน	คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ นำโดยพลเอกสุนทร คงสมพงษ์
20	พระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำความผิดเนื่องในการชุมนุมกันระหว่างวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ถึงวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2535	การกระทำนั้นได้ริเริ่มจากความปรารถนาที่จะให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญอันเป็นสิทธิที่ประชาชนพึงกระทำได้ประกอบกับเพื่อให้เหตุการณ์เกิดความสงบและเกิดความสามัคคีแก่ชนในชาติขึ้นโดยเร็ว	พลเอกสุจินดา คราประยูร	ผู้กระทำความผิดเนื่องในการชุมนุมกันระหว่างวันที่ 17 พ.ค. พ.ศ. 2535 ถึงวันที่ 21 พ.ค. พ.ศ. 2535 พ.ศ. 2535 พ.ศ. 2535
21	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับ	ปรารถนาจะแก้ไขความเสื่อมศรีททาในการบริหารราชการแผ่นดิน ความไร้ประสิทธิภาพใน	พลเอกสนธิ	คณะยึดอำนาจการปกครองนำโดยพลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน

ครั้งที่	กฎหมายนิรโทษกรรม	เหตุผลตามที่ประกาศอย่างเป็นทางการ	ผู้รับสนองพระราชองค์การ	ผู้ได้รับการนิรโทษกรรม
	ชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 ในมาตรา 37	การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินและการตรวจสอบใช้อำนาจรัฐ ทำให้เกิดการทุจริตและประพฤติมิชอบขึ้นอย่างกว้างขวางโดยไม่อาจหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ เป็นปัญหาความขัดแย้งของประชาชนที่ถูกปลุกปั่นให้แบ่งแยกเป็นฝักฝ่ายจนขาดความรู้รักสามัคคี โดยหลายภาคส่วนไม่สามารถแก้ไขวิกฤติการณ์ดังกล่าวได้ และมีแนวโน้มว่าจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นจนถึงขั้นอาจมีการสูญเสียชีวิตและเลือดเนื้อนับว่าเป็นภัยอันตรายใหญ่หลวงต่อระบอบการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ และความสงบเรียบร้อยของประเทศ	บุญยรัตกลิน	(กระทำการยึดอำนาจการปกครอง)

ที่มา : สรุปรubyผู้แต่ง

การจำแนกประเภทของการนิรโทษกรรมสามารถพิจารณาจากลักษณะของความผิด เช่น การนิรโทษกรรมในกรณีที่เกี่ยวข้องกับความผิดทางการเมือง และในกรณีที่ไม่เกี่ยวกับความผิดทางการเมือง การนิรโทษกรรมในกรณีที่เกี่ยวข้องกับความผิดทางการเมือง เป็นการนิรโทษกรรมให้แก่ความผิดที่กระทำต่อองค์กรทางการเมือง หรือรัฐบาลของรัฐ และก่อให้เกิดความเสียหายต่อรูปแบบการปกครอง หรือสิทธิทางการเมืองของประชาชน ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากสภาพความผิด หรือมูลเหตุจูงใจ หรือจุดประสงค์ในการกระทำผิด อันได้แก่ ความผิดฐานก่อกบฏ หรือล้มล้างระบอบการปกครอง และยังรวมถึงความผิดอันเกิดขึ้น จากความมุ่งประสงค์ทางการเมืองอื่นๆ อีกด้วย เช่น ความผิดที่เกิดจากการเรียกร้องของกลุ่มประชาชน ในการเรียกร้องต่อนายกรัฐมนตรี ในกรณีต่างๆ (ไชยรัตน์, 2553, น. 55) ส่วนในกรณีการนิรโทษกรรมความผิดที่ไม่เกี่ยวกับความผิดทางการเมืองของไทย ได้แก่ ความผิดในการขาดหนี้ราชการ ความผิดฐานอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิดดอกไม้เพลิง ความผิดเกี่ยวกับการเสียภาษี

และนอกจากนั้นยังมีการนิรโทษกรรมในลักษณะที่เกิดเนื่องจากรัฐบาลใหม่เห็นว่าไม่ควรลงโทษผู้กระทำความผิดอีกต่อไป อันได้แก่ พระราชบัญญัติยกเลิกคำสั่งหัวหน้าคณะปฏิวัติที่ 36/1515 เป็นต้น

3. การนิรโทษกรรมทางการเมืองแต่ละประเภท

เมื่อพิจารณาจากกฎหมายนิรโทษกรรมความผิดทางการเมืองของไทยที่ได้ประกาศใช้บังคับมาแล้วตั้งแต่ปี พุทธศักราช 2475 จนถึงปีพุทธศักราช 2549 มีการนิรโทษกรรมต่อเนื่องมาทั้งสิ้น 21 ฉบับ โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ การนิรโทษกรรมให้แก่ผู้กระทำการยึดอำนาจการปกครองจำนวน 11 ครั้ง การนิรโทษกรรมให้แก่ผู้กระทำความผิดต่อความมั่นคง ซึ่งส่วนมากจะกระทำเนื่องในโอกาสสำคัญทางการเมืองจำนวน 6 ครั้ง 7 ฉบับ และการนิรโทษกรรมให้แก่ผู้ชุมนุมเรียกร้องทางการเมืองจำนวน 3 ครั้ง ซึ่งถือว่าการนิรโทษกรรมในประเทศไทยมีจำนวนการเกิดขึ้นสูงมากพอสมควร เนื่องจากกฎหมายนิรโทษกรรมนั้นเป็นกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อระบบความเชื่อของการเป็นนิติรัฐ เป็นการสร้างข้อยกเว้นหลักกฎหมายทั่วไป ให้แก่ผู้กระทำผิด และหากมีการใช้บ่อยครั้งจะทำให้ประชาชนขาดความเชื่อถือระบบกฎหมายของประเทศได้ (สุรพล คงลาภ, 2536, น. 427)

3.1 การนิรโทษกรรมให้แก่ความผิดอันเนื่องมาจากการยึดอำนาจทางการเมือง

การยกเว้นความผิดให้แก่กลุ่มของตนเองในการกระทำการยึดอำนาจการปกครอง ซึ่งจะเห็นการออกกฎหมายนิรโทษกรรมทุกครั้งเมื่อมีการยึดอำนาจการปกครองเพื่อเป็นการยกเลิกความผิดสำหรับการยึดอำนาจการปกครองไม่ให้มีการเอาโทษแก่การกระทำผิดในภายหลัง ซึ่งการนิรโทษกรรมทุกครั้งจะมีการอ้างเหตุผลที่แตกต่างกันออกไปตามสถานการณ์ของการยึดอำนาจการปกครอง ได้แก่ การนิรโทษกรรมในคราวเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน พ.ศ. 2475, การนิรโทษกรรมในการจัดการให้คณะรัฐมนตรีลาออกเพื่อให้มีการเปิดสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2476, การนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการรัฐประหาร พ.ศ. 2490, การนิรโทษกรรมแก่ผู้ที่ได้นำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2475 กลับมาใช้ พ.ศ. 2494, การนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการยึดอำนาจการบริหารราชการแผ่นดิน เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500, การนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการปฏิวัติ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501, การนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการปฏิวัติ เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514, การนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการยึดอำนาจการปกครองประเทศ เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519,

การนิโทษกรรมแก่ผู้กระทำการยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2520, การนิโทษกรรมแก่ผู้กระทำการยึดและควบคุมอำนาจการปกครองแผ่นดิน เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 และการยึดอำนาจการปกครอง เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549

การนิโทษกรรมในความผิดอันเกิดเนื่องมาจากการยึดอำนาจการปกครองนั้นถือได้ว่า คล้ายกับเป็นประเพณีการปฏิบัติภายหลังจากที่มีการยึดอำนาจการปกครองได้สำเร็จ โดย เริ่มจากการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง เมื่อปีพุทธศักราช 2475 โดยถือเป็นการนิโทษ กรรมให้แก่ความผิดทางการเมืองเป็นครั้งแรกของประเทศไทยซึ่งมีการนิโทษให้แก่การยึด อำนาจการปกครองตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2475-2549 รวมทั้งสิ้น 11 ครั้ง แต่สิ่งที่น่าสนใจในการ นิโทษกรรมความผิดอันเนื่องมาจากการกระทำการยึดอำนาจการปกครองนั้นอยู่ที่กระบวนการ ความชอบธรรมของการยึดอำนาจทางการเมืองในแต่ละครั้งซึ่งได้มีวัตถุประสงค์อื่น นอกเหนือจากที่ระบุไว้ในตัวกฎหมายนิโทษกรรม

การนิโทษกรรมให้แก่การกระทำการยึดอำนาจของประเทศไทยส่วนมากเป็นการแย่ง ชิงอำนาจการปกครองกันเองระหว่างชนชั้นนำของประเทศโดยการยึดอำนาจการปกครองนั้น มีทั้งการแย่งชิงอำนาจและการยึดอำนาจเพื่อรักษาสิทธิของตนเองหรือที่เรียกว่า “การรัฐประหารตนเอง” จากสถิติการยึดอำนาจการปกครองทั้ง 11 ครั้ง ได้แบ่งเป็นการยึด อำนาจตนเอง 4 ครั้ง เป็นการยึดอำนาจจากผู้อื่น 6 ครั้ง และเป็นการยึดอำนาจเพื่อแก้ไขปัญหา ความขัดแย้งทางการเมืองเพียง 1 ครั้ง คือ กรณีการยึดอำนาจการปกครองประเทศ เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พุทธศักราช 2519

เมื่อคณะผู้ยึดอำนาจทำการยึดอำนาจการปกครองได้สำเร็จอำนาจในการปกครอง ทั้งหมดของประเทศจะเป็นของคณะผู้ยึดอำนาจทำให้ในบางครั้งเมื่อมีการยึดอำนาจการปกครอง แล้ว คณะผู้กระทำการจะใช้อำนาจเหล่านั้นตามความต้องการของกลุ่มตน เช่น การใช้อำนาจใน การกำจัดคู่แข่งทางการเมืองและผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับกลุ่มหรือคณะของตนซึ่งเกิดขึ้นถึง 5 ครั้ง โดย อาศัยโอกาสจากการยึดอำนาจการปกครองใช้อำนาจเหล่านั้นในการกำจัดศัตรูทางการเมือง ในเวลาเดียวกันเพื่อเอื้อผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและกลุ่มของตนในการบริหารประเทศต่อไป ได้แก่ ผู้กระทำการรัฐประหาร พุทธศักราช 2490 ได้มีการขจัดและทำลายฐานการเมืองของ พรรคเสรีไทยที่มีอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้า, การยึดอำนาจการบริหารราชการแผ่นดิน เมื่อวันที่ 16 กันยายน พุทธศักราช 2500 ก็ได้ทำให้พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ และจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องเดินทางออกนอกประเทศ, การปฏิวัติ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501 ก็ได้มีการ

กวาดล้างจับกุมนักศึกษา ปัญญาชน และสส.ฝ่ายค้าน ถูกจับกุมรวมกันหลายร้อยคน โดยไม่มีการไต่สวนตามกฎหมายแต่อย่างใด โดยอาศัยอำนาจในการปฏิวัติจับขังไว้เฉยๆ, การปฏิวัติเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน ได้มีการใช้อำนาจปฏิวัติในการประหารชีวิต นายเทพ ขวัญแก้ว และใช้อำนาจจับกุม อดีต ส.ส. ทั้ง 3 คน คือ อุทัย พิมพ์ใจชน บุญเกิด หิรัญคำ และอนันต์ ภักดิ์ประไพ และการยึดและควบคุมอำนาจการปกครองแผ่นดิน เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2534 ก็ได้มีการพยายามจับกุมบุคคล 3 คนในวันที่ก่อการรัฐประหาร คือ พันตรีบุญ รูปขจร, นายไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ และร้อยตำรวจเอกเฉลิม อยู่บำรุง ทำให้ทั้ง 3 คนต้องลี้ภัยหนีไปต่างประเทศ

นอกจากที่ได้กล่าวมานั้นผู้ที่กระทำการยึดอำนาจการปกครองยังใช้โอกาสนี้ในการกำหนดกฎเกณฑ์ในการบริหารประเทศขึ้นใหม่เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของกลุ่มหรือเพื่อความสะดวกในการบริหารประเทศของตนซึ่งจะเห็นได้ในกรณีที่มีการยึดอำนาจแล้วมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์กติกาในการบริหารประเทศ โดยเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในปีพุทธศักราช 2475 ได้มีการร่างรัฐธรรมนูญเพื่อใช้เป็นกฎเกณฑ์ในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและในอีก 3 ครั้งในการยึดอำนาจในการปกครองก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญการปกครองของประเทศทั้งการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เอื้อประโยชน์ในการบริหารประเทศภายหลังจากที่มีการยึดอำนาจจากผู้อื่น ในการรัฐประหารพุทธศักราช 2490 และการยึดอำนาจตนเองเพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อให้เอื้อประโยชน์ให้แก่ตนเองในการบริหารประเทศ หรือสามารถเรียกได้ว่าเป็นการยึดอำนาจเพื่อเปลี่ยนกฎเกณฑ์กติกา แต่ไม่เปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหาร อันได้แก่ การรัฐประหารเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2494 ของ “คณะบริหารประเทศชั่วคราว” ซึ่งได้เชิญให้จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีดั้งเดิม และการปฏิวัติเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

มีเพียงการยึดอำนาจการปกครองประเทศ เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พุทธศักราช 2519 เท่านั้นที่เป็นการจัดการกับความวุ่นวายทางการเมืองอย่างแท้จริงโดยเป็นการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างฝ่ายขบวนการนักศึกษากับกลุ่มผู้ไม่เห็นด้วยซึ่งได้พยายามจัดการกับขบวนการนักศึกษาด้วยวิธีการใช้ความรุนแรงทำให้สถานการณ์เกิดความตึงเครียดและก่อให้เกิดความสูญเสียเพิ่มมากขึ้นจนไม่อาจจัดการกับสถานการณ์ด้วยวิธีทางการเมืองหรือปล่อยให้ความขัดแย้งสิ้นสุดเองได้จึงมีการยึดอำนาจการปกครองเพื่อยับยั้งความวุ่นวายที่เกิดขึ้นอันนำโดยพลเรือเอกสงัด ชลออยู่ ซึ่งไม่มีส่วนได้ส่วนเสียในความขัดแย้งของเหตุการณ์ดังกล่าว (ย้อนรอย

ประวัติศาสตร์รัฐประหารไทย, 2554, น. สารคดี) ถึงแม้จะไม่มีใครเหยยวยาให้แก่ผู้สูญเสียก็ตาม แต่ก็ได้ทำให้ความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นในประเทศไทยได้ยุติลง

3.2 การนิโทษกรรมให้แก่ผู้กระทำความผิดต่อความมั่นคง

การนิโทษกรรมให้แก่ผู้กระทำความผิดต่อความมั่นคงของรัฐหมายถึงการกระทำความผิดเนื่องจากการพยายามกระทำการยึดอำนาจการปกครองแต่กระทำการไม่สำเร็จหรือเรียกว่า “การก่อกบฏ” ซึ่งการนิโทษกรรมความผิดประเภทนี้โดยส่วนมากจะเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่มีเหตุการณ์สำคัญหรือโอกาสสำคัญทางการเมืองโดยถือเป็นส่วนหนึ่งของการร่วมฉลองในเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองเหล่านั้นหรือเกิดจากการกระทำตามเงื่อนไขที่ผู้มีอำนาจในการปกครองสร้างขึ้นเพื่อให้เกิดความสงบสุขภายในประเทศ ได้แก่ การนิโทษกรรมแก่ผู้กระทำความผิดฐานกบฏ และจลาจล พ.ศ.2488, การนิโทษกรรมในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ.2499, การนิโทษกรรมแก่ผู้กระทำการอันเป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักรระหว่างวันที่ 25 และวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2520, การนิโทษกรรมแก่ผู้ก่อความไม่สงบเพื่อยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน ระหว่างวันที่ 31 มีนาคม ถึงวันที่ 3 เมษายน พ.ศ.2524, การนิโทษกรรมแก่ผู้ก่อความไม่สงบเพื่อยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน ระหว่างวันที่ 8 และวันที่ 9 กันยายน พ.ศ.2528 และการนิโทษกรรมแก่ผู้กระทำการอันเป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร ตามประมวลกฎหมายอาญาและความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ.2532

การนิโทษกรรมอันเนื่องมาจากความผิดต่อความมั่นคงนั้น ได้แก่ความผิดอันเนื่องมาจากการกระทำการยึดอำนาจไม่สำเร็จและความผิดเกี่ยวกับการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ซึ่งความผิดทั้งสองประเภทได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2475-2549 มีการนิโทษกรรมให้แก่ความผิดอันเกี่ยวเนื่องกับความมั่นคงทั้งหมด 7 ฉบับ ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ครั้ง และเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายนิโทษกรรม 1 ครั้ง โดยทั้ง 6 ครั้งเป็นการนิโทษกรรมให้แก่ผู้กระทำการยึดอำนาจไม่สำเร็จจำนวน 5 ครั้ง และเป็นการนิโทษกรรมให้แก่ความผิดต่อความมั่นคงอันเนื่องมาจากการเป็นคอมมิวนิสต์ 1 ครั้ง

การนิโทษกรรมการกระทำผิดต่อความมั่นคงเหล่านี้เกี่ยวข้องกับแนวคิดของการให้ความกรุณาซึ่งมีความคล้ายคลึงกับการอภัยโทษจึงได้อาศัยโอกาสสำคัญต่างๆ เพื่อเป็นเหตุผลในการนิโทษกรรมโดยการนิโทษกรรมแก่ผู้กระทำความผิดต่อความมั่นคงที่เกิดขึ้นโดยได้อาศัย

โอกาสเนื่องในโอกาสสำคัญมีจำนวนมากถึง 5 ครั้งจากจำนวนทั้งหมด 6 ครั้ง ซึ่งมีเพียงการนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำผิดฐานกบฏ และจลาจล พุทธศักราช 2488 เท่านั้นที่ไม่ได้เกิดขึ้นเนื่องในโอกาสสำคัญแต่เป็นการเยยวยาให้แก่ผู้ที่ถูกตัดสินคดีด้วยศาลพิเศษซึ่งเป็นการตัดสินที่ไม่เป็นไปตามกระบวนการยุติธรรมผู้ถูกกล่าวหาไม่สามารถมีทนายในการแก้ต่างในคดีซึ่งขัดกับหลักของกระบวนการยุติธรรม

ส่วนการนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำผิดต่อความมั่นคงในโอกาสสำคัญได้แก่ การนิรโทษกรรมในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พุทธศักราช 2499 เป็นการอาศัยโอกาสที่พระพุทธรูปได้เจริญยังยืนมาครบ 25 ศตวรรษในการนิรโทษกรรมให้แก่กบฏการเมือง, การนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการอันเป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร ระหว่างวันที่ 25 และวันที่ 26 มีนาคม พุทธศักราช 2520 เป็นการอาศัยโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระชนมพรรษาเจริญวัฒนามาครบ 50 พรรษาบริบูรณ์ นิรโทษกรรมให้แก่ผู้ที่กระทำการอันเป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักรซึ่งได้กระทำการระหว่างวันที่ 25 และวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2520, การนิรโทษกรรมแก่ผู้ก่อความไม่สงบเพื่อยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินระหว่างวันที่ 31 มีนาคม ถึงวันที่ 3 เมษายน พุทธศักราช 2524 เป็นการอาศัยวโรกาสวันฉัตรมงคล วันที่ 5 พฤษภาคม พุทธศักราช 2524 และเหตุที่ผู้ก่อความไม่สงบได้เชื่อฟัง และปฏิบัติตามประกาศของรัฐบาลโดยการวางอาวุธในการออกกฎหมายนิรโทษกรรมให้แก่ผู้ก่อความไม่สงบเพื่อยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินในระหว่างวันที่ 31 มี.ค. จนถึงวันที่ 3 เม.ย. พ.ศ. 2524 หรือที่มีชื่อว่า “กบฏเมษาฮาวาย”, การนิรโทษกรรมแก่ผู้ก่อความไม่สงบเพื่อยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินระหว่างวันที่ 8 และวันที่ 9 กันยายน พุทธศักราช 2528 ได้อาศัยวโรกาสพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษกสมโภชสิริราชสมบัติในมหามงคลสมัยที่ทรงปกครองแผ่นดินยาวนานกว่าพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ นิรโทษกรรมให้แก่ผู้ก่อความไม่สงบเพื่อยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน ระหว่างวันที่ 8 และวันที่ 9 กันยายน พุทธศักราช 2528 และการนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการอันเป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร ตามประมวลกฎหมายอาญาและความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พุทธศักราช 2532 ได้อาศัยวโรกาสพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษกสมโภชสิริราชสมบัติในมหามงคลสมัยที่ทรงปกครองแผ่นดินยาวนานกว่าพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ เช่นเดียวกับการนิรโทษกรรมแก่ผู้ก่อความไม่สงบเพื่อยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน ระหว่างวันที่ 8 และวันที่ 9 กันยายน พุทธศักราช 2528 ทำการนิรโทษกรรมให้แก่ ผู้กระทำการอันเป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร

ตามประมวลกฎหมายอาญาและความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์

การนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำความผิดต่อความมั่นคงนั้นจะเป็นการนิรโทษกรรมเพื่อให้เกิดความสงบสุขภายในประเทศและเพื่อให้เกิดการเยียวยา แก่ผู้ที่ได้กระทำความผิด มีเพียงการนิรโทษกรรมเนื่องในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พุทธศักราช 2499 และการนิรโทษกรรมแก่ผู้ก่อความไม่สงบเพื่อยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน ระหว่างวันที่ 8 และวันที่ 9 กันยายน พุทธศักราช 2528 ซึ่งมีการนิรโทษกรรมในปีพุทธศักราช 2531 เท่านั้นที่เป็นการนิรโทษกรรมเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองในวโรกาสสำคัญทางการเมือง โดยไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความสงบสุขหรือเพื่อให้เกิดการเยียวยาใด ๆ

นอกจากข้อสังเกตข้างต้นการนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการอันเป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร ระหว่างวันที่ 25 และวันที่ 26 มีนาคม พุทธศักราช 2520 นั้นไม่ได้เป็นการนิรโทษกรรมให้แก่ผู้กระทำการอันเป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐเพียงเท่านั้น แต่ยังเป็นการนิรโทษกรรมให้แก่กลุ่มพวกพ้องของตนเนื่องจากการนิรโทษกรรมให้แก่กลุ่มกบฏที่ร่วมกับพลเอกฉัตร หิรัญศิริ ซึ่งได้ทำการพยายามยึดอำนาจ เมื่อระหว่างวันที่ 25 และวันที่ 26 มีนาคม พุทธศักราช 2520 ซึ่งพลเอกฉัตร หิรัญศิริ เคยได้รับการสนับสนุนในการปราบปรามนักศึกษา ในเหตุการณ์ “6 ตุลา” จากนายทหารกลุ่มยิ่งเติร์ก (จปร.7) ซึ่งให้การสนับสนุนรัฐบาลพลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ในการยึดอำนาจการปกครอง และสนับสนุนให้เป็นนายกรัฐมนตรีเช่นกัน นอกจากนั้นจะเห็นได้ว่าพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ อยู่ฝ่ายเดียวกับรัฐบาล ในคราวที่เกิดการก่อกบฏ 26 มีนาคม พุทธศักราช 2520 แต่พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ไม่ได้เข้าร่วมในการปราบปรามการก่อกบฏของพลเอกฉัตร หิรัญศิริ ในครั้งนั้น และทั้งสองคนยังเคยร่วมกัน ทำการยึดอำนาจการปกครอง เมื่อ 6 ตุลาคม พุทธศักราช 2519 โดยใช้ชื่อว่า “คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน” การนิรโทษกรรมครั้งนี้จึงเป็นการยกเลิกความผิดให้แก่กลุ่มพวกพ้องนายทหารซึ่งเคยได้รับการสนับสนุนจากนายทหารกลุ่มยิ่งเติร์ก

3.3 การนิรโทษกรรมให้แก่ความผิดอันเนื่องมาจากการชุมนุมเรียกร้องทางการเมือง

การนิรโทษกรรมยกเว้นความผิดให้แก่ผู้เข้าร่วมชุมนุมเรียกร้องทางการเมือง เป็นการนิรโทษกรรมเพื่อให้เกิดความสงบสุขภายในประเทศเนื่องจากปัญหาความรุนแรงจากการชุมนุมเรียกร้องทางการเมืองซึ่งเกิดจากความไม่พอใจต่อการดำเนินนโยบายในการบริหารของรัฐบาลที่เพิ่มมากขึ้นจนกลายเป็นความรุนแรงอันนำมาสู่การกระทำผิดกฎหมายบ้านเมืองที่ก่อตัว

เพิ่มมากขึ้นจนไม่สามารถที่จะจัดการกับปัญหาการชุมนุมเหล่านั้นได้ทำให้ต้องมีการจัดการเพื่อที่จะทำให้เกิดความสงบสุขทางการเมืองขึ้นเพื่อให้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นได้ยุติลงจึงจำเป็นที่จะต้องนิรโทษกรรมให้แก่ความผิดเหล่านั้นเพื่อไม่ให้เอาผิดต่อกันในภายหลังได้ นับเป็นการเริ่มต้นใหม่ของความสัมพันธ์ทางการเมืองขึ้นอีกครั้งอันได้แก่ การนิรโทษกรรมแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชน ซึ่งกระทำความผิดเกี่ยวกับการเดินขบวนเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2516, การนิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องในการชุมนุมในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระหว่างวันที่ 4 ถึงวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 พ.ศ. 2521 และการนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำความผิดเนื่องในการชุมนุมกันระหว่างวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ถึงวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2535

การนิรโทษกรรมให้แก่ความผิดอันเนื่องมาจากการชุมนุมเรียกร้องทางการเมืองของไทย ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2475-2549 ได้มีการนิรโทษกรรมเกิดขึ้น จำนวน 3 ครั้ง ซึ่งการนิรโทษกรรมความผิดอันเนื่องมาจากกาชุมนุมทุกครั้ง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความสงบสุขภายในประเทศ แต่มีเพียงการนิรโทษกรรมให้แก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องในการชุมนุมในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระหว่างวันที่ 4 ถึงวันที่ 6 ตุลาคม พุทธศักราช 2519 เท่านั้นที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการเยียวยาร่วมอยู่ด้วย เนื่องจากการนิรโทษกรรมย้อนหลังให้แก่ผู้กระทำการเกี่ยวกับการชุมนุมในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระหว่างวันที่ 4 ถึงวันที่ 6 ตุลาคม พุทธศักราช 2519 โดยมีการนิรโทษกรรมในปีพุทธศักราช 2521 จากกรณีดังกล่าวได้มีกลุ่มนักศึกษาถูกจับกุมเพื่อดำเนินคดีจำนวนมาก การนิรโทษกรรมในครั้งนี้จึงส่งผลในการเยียวยาให้แก่กลุ่มนักศึกษาที่ถูกจับกุมเหล่านั้น

ส่วนการนิรโทษกรรมให้แก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชน ซึ่งกระทำความผิดเกี่ยวกับการเดินขบวนเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2516 และผู้กระทำความผิดเนื่องในการชุมนุมกันระหว่างวันที่ 17 พฤษภาคม พุทธศักราช 2535 ถึงวันที่ 21 พฤษภาคม พุทธศักราช 2535 นั้น เป็นการนิรโทษกรรมเพื่อให้เกิดความสงบสุขทางการเมืองภายหลังจากที่ความขัดแย้งทางการเมืองได้บานปลายจนไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ความขัดแย้งได้ก่อให้เกิดการใช้ความรุนแรงทั้งในการชุมนุมและการปฏิบัติต่อผู้ชุมนุมทำให้ต้องมีการนิรโทษกรรมเพื่อยกเลิกความผิดที่เกี่ยวข้องกับกรณีเหล่านั้น เช่น ในกรณีของการเดินขบวนเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2516 เมื่อจอมพลถนอม กิตติขจร ทำการลาออกจากการเป็นนายกรัฐมนตรีแล้วและพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงประกาศแต่งตั้งนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนใหม่ แทน จึงต้องมีการนิรโทษกรรมให้แก่การกระทำความผิดเนื่องในการเดินขบวนเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม

2516 เพื่อให้นายกรัฐมนตรี สามารถบริหารประเทศต่อไปได้และในกรณีการชุมนุมกัน ระหว่างวันที่ 17 พฤษภาคม พุทธศักราช 2535 ถึงวันที่ 21 พฤษภาคม พุทธศักราช 2535 นั้น ก็เช่นกัน เมื่อพระมหากษัตริย์ทรงเรียก พลเอกสุจินดา คราประยูร และ พลตรีจำลอง ศรีเมือง เข้าเฝ้าเป็นกรณีพิเศษ เพื่อให้หันหน้าเข้าหากันร่วมแก้ไขปัญหามันเมือง การชุมนุมจึงได้ยุติลง ทำให้พลเอกสุจินดา คราประยูร ต้องออกพระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการใน เหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นเพื่อให้สามารถบริหารประเทศต่อไปได้เหตุผลว่าเพื่อให้เหตุการณ์เกิด ความสงบและเกิดความสามัคคีแก่คนในชาติขึ้นโดยเร็ว

การนิรโทษกรรมให้แก่ความผิดอันเนื่องมาจากการชุมนุมเรียกร้องทางการเมืองจึงเป็น การนิรโทษกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความสงบสุขภายในประเทศทำให้สามารถบริหาร ประเทศต่อไปได้ถึงแม้จะไม่เป็นที่พอใจของหลายๆ ฝ่ายและแม้ความสูญเสียที่เกิดขึ้นจะไม่ได้รับ การเยียวยา แต่การนิรโทษกรรมให้แก่ความผิดอันเนื่องมาจากการชุมนุมเรียกร้องทางการเมือง ก็ทำให้ประเทศสามารถบริหารต่อไปได้โดยเป็นการเริ่มต้นใหม่ทางการเมืองร่วมกันเพื่อไม่ให้เกิด ความขัดแย้งในการดำเนินคดีต่อกันในภายภาคหน้า

4. สรุป

การนิรโทษกรรมความผิดที่เกี่ยวข้องกับการเมืองในประเทศไทยตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2475-2549 มีการตราเป็นกฎหมายทั้งสิ้น 21 ฉบับ ซึ่งในแต่ละฉบับล้วนมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน แต่สิ่งที่มีเหมือนกัน คือ การที่ผู้กระทำผิดไม่ต้องถูกดำเนินคดีและหากมีคำพิพากษาในคดี แล้วคำพิพากษาลงโทษนั้นก็จะถูกลบล้างเสมือนว่าไม่เคยได้มีการกระทำผิดเหล่านั้นเกิดขึ้น กฎหมายนิรโทษกรรมจึงถือได้ว่าเป็นเหมือนกับบันทึกเพื่อยืนยันในการลืมว่าได้มีการกระทำ ความผิดเกิดขึ้นซึ่งส่งผลกระทบต่อหลักกฎหมายของประเทศเพราะเป็นการยกเว้นความผิดที่ได้ กระทำผิดต่อกฎหมายบ้านเมือง ทำให้ระบบกฎหมายลดความน่าเชื่อถือลง การนิรโทษกรรมจึง ควรกระทำเท่าที่มีความจำเป็นเท่านั้น

กฎหมายนิรโทษกรรมความผิดทางการเมืองสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ การยกเว้นความผิดให้แก่กลุ่มของตนเองในการกระทำการยึดอำนาจการปกครอง ซึ่งถือเป็น ธรรมเนียมปฏิบัติหลังจากที่การกระทำการยึดอำนาจการปกครอง ประเภทที่ 2 การนิรโทษกรรม ให้แก่ผู้กระทำความผิดต่อความมั่นคงของรัฐเป็นการนิรโทษกรรมโดยได้อำศัยหลักความกรุณา เนื่องในวโรกาสสำคัญ และประเภทสุดท้าย การนิรโทษกรรมยกเว้นความผิดให้แก่ผู้เข้าร่วม

ชุมเรียก้องทางการเมืองนั้นเป็นการยุติปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง การนิรโทษกรรมทางการเมืองทั้ง 3 ประเภทจึงมีความแตกต่างทางด้านแนวคิดพื้นฐานในการนิรโทษกรรมทำให้เกิดความชอบธรรมในการนิรโทษกรรมที่แตกต่างกันซึ่งการนิรโทษกรรมความผิดอันเนื่องมาจากการยึดอำนาจนั้นจะไม่ถูกตั้งคำถามเกี่ยวกับความชอบธรรมใดๆ ถึงแม้จะมีการตราเป็นกฎหมายออกมาอยู่ในรูปแบบใดก็ตาม ซึ่งเห็นได้จากการตราออกมาอยู่ในรูปแบบของรัฐธรรมนูญในปีพุทธศักราช 2549 เนื่องจากถือว่าเป็นธรรมเนียมปฏิบัติเมื่อมีการยึดอำนาจก็ต้องมีการนิรโทษกรรมถึงแม้จะมีการใช้ความรุนแรงจากการยึดอำนาจหรือไม่อย่างไรก็ตาม ส่วนการนิรโทษกรรมให้แก่ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐนั้นได้อาศัยวโรกาสสำคัญในการร่วมฉลองเพื่อสร้างความชอบธรรมจึงทำให้กระแสดังกล่าวไม่มีมากเท่าที่ควรและการนิรโทษกรรมให้แก่ผู้ชุมนุมนั้น เป็นการนิรโทษกรรมที่มีการตั้งคำถามถึงกระบวนการทางกฎหมาย และความถูกต้องมากที่สุด ซึ่งเห็นได้จากการนิรโทษกรรมให้แก่ผู้กระทำความผิดเนื่องในการชุมนุมกันระหว่างวันที่ 17 พฤษภาคม พุทธศักราช 2535 ถึงวันที่ 21 พฤษภาคม พุทธศักราช 2535 ซึ่งได้มีการตั้งคำถามเกี่ยวกับกระบวนการตรากฎหมายพระราชกำหนดดังกล่าว จนมีผลให้พระราชกำหนดดังกล่าวถูกยกเลิกไม่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแต่ผลของพระราชกำหนดฉบับนี้ก็ยังส่งผลบังคับใช้ในการนิรโทษกรรมอยู่เหมือนเดิม

กฎหมายนิรโทษกรรมเป็นวิธีการจัดการกับปัญหาทางการเมืองมากกว่าการเป็นกฎหมายที่มุ่งให้มีผลบังคับควบคุมการปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันเช่นกฎหมายอื่นๆ ทั่วไป เนื่องจากเป็นกฎหมายที่มีผลในการยกเว้นหลักกฎหมายเดิม ซึ่งบังคับใช้อยู่ กฎหมายนิรโทษกรรมจึงเป็นรูปแบบหนึ่งในการแก้ไขปัญหาทางการเมืองทำให้ความผิดที่ได้กระทำเหล่านั้นได้ถูกยกเว้นเพื่อให้สามารถบริหารประเทศต่อไปได้และการนิรโทษกรรมความผิดทางการเมืองนั้น ไม่ได้มีหลักประกันใดเลยที่จะสามารถรับประกันได้ว่าผู้ที่ได้รับการนิรโทษกรรมแล้วจะไม่กระทำความผิดในลักษณะเดิมซ้ำอีก เช่นในกรณีของพลตรีบุญชู งาม ซึ่งได้รับการนิรโทษกรรมจากการกระทำความผิดจากกรณี “กบฏเมษาฮาวาย” มาแล้วในวันที่ 11 มิถุนายน พุทธศักราช 2524 แต่กลับได้กระทำการกบฏขึ้นอีกเมื่อวันที่ 9 กันยายน พุทธศักราช 2528 แต่ก็ได้รับการนิรโทษกรรมอีกเช่นเคย การนิรโทษกรรมจึงไม่ใช่หลักประกันในการรับประกันใดๆ ว่าผู้ที่ได้รับการนิรโทษกรรมจะกลับใจไม่กระทำความผิดซ้ำอีกในความผิดเดิมแต่ก็มีการนิรโทษกรรมที่ส่งผลให้เกิดการกลับใจไม่กระทำความผิดในกรณีเดิมซ้ำอีก อันได้แก่การนิรโทษกรรมให้แก่ผู้กระทำการอันเป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักรตามประมวลกฎหมายอาญาและความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ เมื่อปีพุทธศักราช 2532

ได้ทำให้ผู้นำนักศึกษาและประชาชนที่เข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ได้ทำการทิ้งอาวุธ
ออกจากป่ามามอบตัวแล้วทำการผันตัวมาเป็นผู้นำทางด้านการเมืองและอาจารย์มหาวิทยาลัยซึ่ง
ได้สร้างประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติเป็นอย่างมากมาในคราต่อไป

บรรณานุกรม

- ไชยรัตน์ ปาวะกะนันท์. (2553). *ข้อพิจารณาทางกฎหมายเกี่ยวกับการนิรโทษกรรม : ศึกษากรณี นิรโทษกรรมความผิดที่มีลักษณะทางการเมือง.วิทยานิพนธ์ หลักสูตรนิติศาสตร มหาบัณฑิต สาขากฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี 2553.*
- ทวีโชค ไช้มุกด์. (2559). *การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายนิรโทษกรรมของไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2475-2549.การค้นคว้าแบบอิสระ หลักสูตรรัฐศาสตร์ สาขาการเมืองและการ ปกครอง คณะรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปี 2559*
- พระราชกำหนดนิรโทษกรรมในคราวเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน พุทธศักราช 2475, 2554
ค้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2559 จาก
<http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%b901/%b901-20-2475-001.pdf>
- พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมในการจัดการให้คณะรัฐมนตรีลาออก เพื่อให้มีการเปิดสภา
ผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2476, 2554, ค้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน
2559 จาก <http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%b901/%b901-20-2476-001.pdf>
- พระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำความผิดฐานกบฏ และจลาจล พุทธศักราช 2488, 2554
ค้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2559 จาก
<http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%b901/%b901-20-2488-01.pdf>
- พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการรัฐประหาร พ.ศ.2490, 2554 ค้นเมื่อวันที่ 9
เมษายน 2559 จาก
<http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%b901/%b901-20-2490-001.pdf>
- พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ที่ได้นำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475
กลับมาใช้ พ.ศ.2494,2554 ค้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2559 จาก
<http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%b901/%b901-20-2494-001.pdf>
- พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ. 2499, 2554 ค้นเมื่อวันที่ 9
เมษายน 2559 จาก
<http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%b901/%b901-20-2500-01.pdf>

- พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการยึดอำนาจการบริหารราชการแผ่นดิน เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ.2500, 2554 ค้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2559 จาก
<http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%b901/%b901-20-2500-000.pdf>
- พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการปฏิวัติ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501พ.ศ.2502, 2554 ค้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2559 จาก
<http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%b901/%b901-20-2502-001.pdf>
- พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการปฏิวัติ เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ.2524 พ.ศ. 2515”,2554 ค้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2559 จาก
<http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%b901/%b901-20-2515-001.pdf>
- พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชน ซึ่งกระทำความผิด เกี่ยวเนื่องกับการเดินขบวนเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2516, 2554 ค้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2559 จาก
<http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%b901/%b901-20-2516-001.pdf>
- พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการยึดอำนาจการปกครองประเทศ เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 พ.ศ.2519, 2554 ค้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2559 จาก
<http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%b901/%b901-20-2519-001.pdf>
- พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2520, 2554 ค้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2559 จาก
<http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%b901/%b901-20-2520-002.pdf>
- พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการอันเป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายใน ราชอาณาจักร ระหว่างวันที่ 25 และวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ.2520 พ.ศ.2520, 2554 ค้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2559 จาก
<http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%b901/%b901-20-2520-001.pdf>
- พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องในการชุมนุมใน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระหว่างวันที่ 4 ถึงวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 พ.ศ.2521,

2554 ค้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2559 จาก

<http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%b901/%b901-20-2521-001.pdf>

พระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้ก่อความไม่สงบเพื่อยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน ระหว่างวันที่ 31 มีนาคม ถึงวันที่ 3 เมษายน พ.ศ.2524, 2554 ค้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2559 จาก

<http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%b901/%b901-20-2524-01.pdf>

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้ก่อความไม่สงบเพื่อยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน ระหว่างวันที่ 31 มีนาคม ถึงวันที่ 3 เมษายน พ.ศ.2524, 2554 ค้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2559 จาก

<http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%b901/%b901-20-2524-a001.pdf>

พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ก่อความไม่สงบเพื่อยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน ระหว่างวันที่ 8 และวันที่ 9 กันยายน พ.ศ.2528 พ.ศ.2531, 2554 ค้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2559 จาก <http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%b901/%b901-20-2531-001.pdf>

พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการอันเป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร ตามประมวลกฎหมายอาญา และความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ.2532, 2554 ค้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2559 จาก <http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%b901/%b901-20-2532-001.pdf>

พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการยึดและควบคุมอำนาจการปกครองแผ่นดิน เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2534 พ.ศ.2534, 2554 ค้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2559 จาก <http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%b901/%b901-20-2534-001.pdf>

พระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำความผิดเนื่องในการชุมนุมกันระหว่างวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ.2535 ถึงวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2535, 2554 ค้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2559 จาก

<http://dl.parliament.go.th/handle/lirt/302211?show=full>

สมบัติ คุณธร. (2556). ความชอบด้วยกฎหมายในการออกกฎหมายนิรโทษกรรมความผิดทาง
การเมืองศึกษากรณีร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องจาก
การชุมนุมทางการเมือง การแสดงออกทางการเมืองของประชาชน พ.ศ. สาร
นิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต,สาขานิติศาสตรมหาบัณฑิต,คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย
อีสเทิร์นเอเซีย, 2556.

สุธัช ยิ้มประเสริฐ. (2551). สายธารประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยไทย. กรุงเทพฯ, 2551.

สุพล คงลาภ. (2536). ลักษณะของกฎหมายนิรโทษกรรมในประเทศไทย จากวารสาร
นิติศาสตร์สาร ปีที่ 21 ฉบับที่ 3 ปี 2536 , 2536.

เอกวิญญู อัมระปาล. (2554). “จากนองเลือดสู่ยึดอำนาจ”ย้อนรอยประวัติศาสตร์ รัฐประหาร
ไทย. สถานีโทรทัศน์เอเชียอาฟเดททีวี. วันที่ 12 เมษายน 2554